

ENSAMKOMMANDE UNGA

Under de senaste åren har det skett en kraftig ökning av antalet ensamkommande barn och ungdomar i de nordiska länderna. Detta har skapat ett behov av kunskap om hur mottagandet och omhändertagandet av dessa barn och ungdomar ser ut.

Under 2016 startar Nordens Välfärdscenter ett projekt om ensamkommande barn och ungdomar. Projektet startar med att undersöka vad som är gemensam viktig kunskap som behöver lyftas fram och spridas. Behoven och utmaningarna kan se olika ut i respektive land men det kan även finnas gemensamma behov av kunskap.

En kartläggning kommer att göras för att ta reda på från vilka länder barnen kommer, hur många som har kommit till de nordiska länderna under de senaste åren och vad samhället gör för att tillgodose barnens behov. Frågorna handlar exempelvis om hur mottagandet och omhändertagandet arrangeras i respektive land. Hur ser boendesituationen ut? Har de tillgång till skola och hälso- och sjukvård? I projektet ingår även att leta efter och lyfta fram goda exempel på hur man i olika kommuner samordnat mottagandet och omsorgen av de ensamkommande barnen och ungdomarna.

”VILL BYGGA HUS FÖR OLIKA DRÖMMAR”

TEXT: CAROLINE JONSSON

AIDA VAR ETT ”ENSAMKOMMANDE BARN” I MIGRATIONSVERKETS STATISTIK. HON HADE FLYTT HEMLANDET I VÄSTAFRIKA NÄR POLISEN FANN HENNE I STOCKHOLM. GÖREL BLEV HENNES GODE MAN. SEX ÅR SENARE ARBETAR AIDA SOM BOENDESTÖDJARE OCH STUDERAR FÖR ATT BLI ARKITEKT. HON VILL SKAPA HEM FÖR OLIKA DRÖMMAR.

35 369 ensamkommande barn sökte asyl i Sverige 2015, enligt Migrationsverket. Av dessa var 2 847 flickor. För sex år sedan var Aida ett av dessa barn. Hon hade flytt hemlandet i Västafrika. Hos Migrationsverket registrerades hon som ett ”ensamkommande barn” – ett barn under arton år som kommit hit och sökt asyl utan föräldrar eller annan legal vårdnadshavare.

– Jag visste ingenting om asyl eller var jag befann mig. Polisen upptäckte mig i Stockholm och förde mig till en socialjour där jag fick sova en natt. Jag minns att en tolk förklarade att jag behövde ansöka om asyl. Dagen därpå befann jag mig hos Migrationsverket, berättar Aida

BESKED OM TRYGGHET

När ensamkommande barn ansöker om asyl utser kommunen en god man som företräder dem och hjälper till i kontakter med Migrationsverket. Görel Strand blev Aidas gode man.

– I väntan på asylutredning fanns ingen att tala med, förutom Görel, berättar Aida. Ingen kunde mitt språk på boendet och jag talade inte engelska. Jag tänkte mycket, förstod att jag inte kunde återvända och att jag behövde lära mig svenska.

Inom ett halvår fick Aida uppehållstillstånd för ”synnerligen ömmande omständigheter”. Hon vill inte tala om flykten eller varför hon flydde. Men hon minns dagen då hon fick beskedet om trygghet.

– Görel ringde mig i skolan och sa att jag skulle skynda mig hem. Jag blev nervös och okoncentrerad. ”Får jag inte stanna?”, hann jag tänka. På boendet möttes jag av en glad Görel som gav mig blommor. Då förstod jag att jag får vara kvar, men det tog ett tag innan jag kände mig trygg.

– Aida har tagit sig runt halva jordklotet av egen kraft. Hon hade både styrka och ambitioner då hon kom. Socialtjänst och samhället måste medverka till att kanalisera kraften hos de ensamkommande barnen, säger Görel Crona.

”DU MÅSTE BERÄTTA”

Görel Strand är socionom, god man för ensamkommande flyktingbarn och föreståndare för boende för ensamkommande flickor. Efter besked om uppehållstillstånd uppstår ofta tomhet, berättar hon.

– Är det här allt, frågar de sig. Den stora glädjen uteblir. Vad händer nu? Vad har jag för framtid? Kommer jag hitta någon att tycka om, bilda familj, lära mig språket? Tankar som aldrig fått plats i väntan på besked ges plötsligt utrymme.

Många ensamkommande flickor har utsatts för sexuella övergrepp, berättar Görel. Oftast flyr de av egen kraft. De kan ha sålts till män, blivit hotade till tystnad eller blivit vittne till föräldrar som dödats. Många saknar familj i hemlandet, de lever inte. Hos Migrationsverket förväntas de berätta allt.

– Du måste berätta det allra hemskaste, uppmanar jag barnen. Varför behöver du skydd i Sverige? Ofta är de plågade av händelserna, de känner skam och varken orkar eller vågar berätta. Ibland ges avslag för att sanningen uteblir,

säger Görel, som kräver grundläggande kunskap i asyl- och utlänningsrätt hos de juridiska ombuden. Det saknas ibland, konstaterar hon.

– Ombud och tolk bör dessutom ha kunskap och erfarenhet av att tala med asylsökande barn, tillägger hon.

Migrationsverket har särskilda barnutredare med specifik kompetens. Samma krav borde ställas på juridiska ombud, menar Görel.

VILL SKAPA HEM FÖR ANDRA

Snart flyttar Aida till en lägenhet i Stockholms förort. Görel placerade henne i bostadskön vid ankomst. Nu är det Aidas tur.

– Aida har tagit sig runt halva jordklotet av egen kraft. Hon hade både styrka och ambitioner då hon kom. Socialtjänst och samhälle måste medverka till att kanalisera kraften hos de ensamkommande barnen. De har mycket att ta igen – men också mycket att ge.

”JAG BLEV NERVÖS OCH OKONCENTRERAD. ’FÅR JAG INTE STANNA?’, HANN JAG TÄNKA.”

Första året i Sverige bodde Aida på två boenden. Sedan följde träningslägenhet, studentlägenhet och att dela lägenhet med kompis. Idag jobbar hon som boendestödjare för ensamkommande. Snart skriver hon högskoleprovet.

– Jag vill bli arkitekt. Kärleken till fastigheter har alltid funnits. Jag kommer från ett fattigt land. Jag har sett mycket. En dag önskar jag återvända till landet i Västafrika och bygga nya hem. Olika hus för olika drömmar. För mig är ingenting omöjligt. Om andra människor kommer till mitt hemland för att bygga fastigheter, varför skulle inte jag kunna bidra?

RÅD INFÖR MOTTAGANDET

Hon minns mottagandet i Sverige som ganska bra. Det blev fel med någon socialsekreterare och ibland uppstod konflikter bland barnen på boendet, men hon hade Görel och en kontaktperson. De var viktiga under första tiden. Hon känner sig dock besviken på bristande information. Längre bodde hon på ett boende i tron om att hon automatiskt skulle få en vanlig lägenhet. Det var aldrig aktuellt.

– Hade jag bara vetat vad som gällde hade jag gjort annorlunda. Informera ensamkommande barn om vägar till boende och arbete, lyssna till dem och ta tillvara deras styrka, uppmanar hon.

Några månader efter ankomsten placerades Aida i introduktionsklass för ensamkommande i grundskolan. Därefter läste hon in gymnasiet på folkhögskola. Svenskan lärde hon sig snabbt.

– I det här landet tror många att språket är lösningen på allt. Det är inte så. Hur får man ett jobb? Berätta hur man gör. Läraren i skolan har en viktig roll, här behövs en trygg person som vågar ställa krav på de ensamkommande eleverna, säger Aida.

ALLA BARNS RÄTT TILL SKOLGÅNG

Aida har besökt psykolog några gånger, men avbrutit samtalen.

– Varför ska jag tala med en främling? I mitt hemland litat man inte på myndigheter. Jag behövde en vän första tiden, men det var svårt. På boendena blandas ensamma barn från olika kulturer med olika bakgrund. Flickorna på ett boende utelöt mig. De hade gemensamma hemländer. Idag har jag många vänner.

Hon efterlyser samarbete mellan ankomstboenden, moskén och svenska kyrkan. Det skulle kunna förebygga konflikter om de ensamkommande barnen fick möjlighet att diskutera hur de kan tillämpa sin tro i Sverige, säger Aida. Görel efterlyser obligatorisk utbildning för gode män.

– Dessutom behövs mentorskap, jourtjänst för gode män och snabb placering i introduktionsklass för nyanlända barn. Det är inte rimligt att det ska dröja 3-4 månader för en skolplacering. Barnen som flytt har samma rätt att gå i skolan som barnen som är födda här. ■

MOTTAGANDE AV ENSAMKOMMANDE – RÅD FRÅN AIDA OCH GÖREL

- Lyssna på de ensamkommande
- Informera barnen – ge kunskap om vägar till boende och arbete, kultur och demokrati
- Påbörja skolplaceringen tidigt – alla barn har rätt att gå i skolan enligt FN:s barnkonvention
- Stärk lärarens roll – det behövs trygga personer som kan ställa krav på barnen
- Utforma samarbete mellan ankomstboenden, moskén och svenska kyrkan
- Inför obligatorisk utbildning för gode män, mentorskap och jourtjänst före tillsättning av ordinarie god man
- Utbilda juridiska ombud i grundläggande kunskaper i asyl- och utlänningsrätt, se till att de har erfarenhet av att tala med barn och kunskap om posttraumatiska symptom